

Beleef het in Berkelland

Actualisatie van het beleidsstuk uit 2008

De raad van de gemeente Berkelland;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 27-07-2021;

b e s l u i t :

1. De actualisatie van 'Beleef het in Berkelland' vaststellen.
2. Kennisnemen van de uitvoeringsagenda 2021-2024.

Het document met daarin de actualisatie en de uitvoeringsagenda is bijgevoegd in de bijlage.

Voorwoord

De vrijetijdssector van Berkelland. Een sector die niet alleen een lach weet te toveren op de gezichten van bezoekers, maar ook op die van inwoners en ondernemers. Het is fijn om mensen te zien genieten wanneer ze varend de Berkel verkennen of van boom naar boom klimmen in een klimbos. De in het oog springende bloeiende bloemen en de geur van vers gemaaid gras prikkelen de zintuigen tijdens een fiets- of wandeltocht door het buitengebied. Mensen raken geïnspireerd en verwonderd tijdens een bezoek aan een van de musea of festivals. En wat te denken van een heerlijk culinaire ontdekkingsreis bij een van de restaurants waar verse en kwalitatieve streekproducten je smaakpapillen prikkelen. Keer na een heerlijke dag uit terug naar je verblijfsaccommodatie waar je de zon onder ziet gaan en geniet van de stilte, ruimte, rust en donkerte. Voeg daar een flinke dosis oprechte gastvrijheid aan toe zoals we dat alleen in de Achterhoek kennen en je dagje uit of vakantie wordt omgetoverd tot een ultiem geluksmoment.

Die geluksmomenten creëren we samen. Dagattracties, verblijfsaccommodaties, horeca, vrijwilligers van de VVV's en Toeristische InformatiePunten, inwoners en de gemeente zetten samen de schouders eronder om toeristen en recreanten een memorabele dag uit of vakantie te bezorgen. De afgelopen jaren is er door deze partijen een goede basis gelegd. Maar deze basis is tegelijkertijd ook hard getroffen door de coronacrisis. De gevolgen van deze crisis op langere termijn zijn op het moment van schrijven nog onduidelijk. Het is daarom belangrijker dan ooit om te blijven investeren in de vrijetijdssector van Berkelland en samen de schouders eronder te zetten om de sector te laten doorontwikkelen.

Ik kijk er naar uit om in de toekomst nog meer bezoekers met een glimlach rond te zien lopen in Berkelland. Om trotse inwoners te spreken die hier helemaal op hun plek zijn en genieten van het goede leven. En wat te denken van ondernemers, die de ruimte hebben om te ondernemen. Laten we samen verder bouwen aan een plek waarin het heerlijk wonen, werken én recreëren is. Een plek waar inwoners, ondernemers en bezoekers gelukkig zijn en in harmonie met en respect voor elkaar en hun unieke omgeving leven.

Gerda ter Denge
Wethouder toerisme en recreatie

Samenvatting

In Berkelland hebben we de ambitie om de vrijetijdssector verder te laten ontwikkelen. We leveren daarmee niet alleen een bijdrage aan de lokale economie, maar ook aan maatschappelijke opgaven. De vrijetijdssector zorgt er namelijk voor dat voorzieningen in de verschillende dorpen en kernen in stand kunnen worden gehouden, de werkgelegenheid toeneemt en er meer 'reuring' is in Berkelland. Bovenal draagt de vrijetijdssector bij aan een Berkelland waarin het heerlijk wonen, werken en recreëren is.

Om de vrijetijdssector van Berkelland de komende jaren door te ontwikkelen slaan dagattracties, verblijfsaccommodaties, horeca, VVV's, Toeristische InformatiePunten, inwoners en de gemeente de handen ineen en gaan ze gezamenlijk aan de slag met de volgende speerpunten:

- 1) *Vergroten van het aantal vitale dagattracties en verblijfsaccommodaties*

- Er wordt ingezet op een veelzijdig, onderscheidend en kwalitatief aanbod aan dagattracties en verblijfsaccommodaties die vitaal zijn. Hierbij is het belangrijk om het bestaande aanbod te revitaliseren en door nieuw aanbod toe te voegen.
- 2) *Doorontwikkelen toeristische infrastructuur*
Het is belangrijk om te blijven investeren in de toeristische basisinfrastructuur (fiets-, wandel-, mountainbike-, en ruiterspaden). Hierdoor kunnen niet alleen bezoekers, maar ook inwoners zich op een veilige en aantrekkelijke manier van a naar b verplaatsen.
 - 3) *Toeristische informatievoorziening en gastheerschap verder professionaliseren*
Door te werken aan het kwaliteitsniveau van de toeristische informatievoorziening en gastheerschap kunnen bezoekers beter geïnformeerd worden, zowel on- als offline. Bovendien leren inwoners hierdoor meer over het vrijetijdsaanbod in Berkelland.
 - 4) *Toeristisch-recreatieve ontwikkelpotentie van de Berkel, kernen en bijbehorende buitengebieden beter benutten*
De kernen met bijbehorende buitengebieden in Berkelland hebben ieder hun eigen karaktereigenschappen en toeristisch-recreatieve kwaliteiten. We willen nog meer gebruik maken van deze kwaliteiten om daarmee de vrijetijdssector te ontwikkelen en versterken. We besteden hierbij speciaal aandacht aan de ontwikkelpotentie van de Berkel: de rivier waar Berkelland haar naam aan te danken heeft.
 - 5) *Zichtbaarheid en positie van vrijetijdsaanbod Berkelland vergroten*
Door de zichtbaarheid van het vrijetijdsaanbod in Berkelland te vergroten zullen bezoekers sneller naar Berkelland komen voor een dagje uit of vakantie. Daar komt bij dat hierdoor inwoners ook beter weten wat er in de nabije omgeving allemaal te doen is. Anderzijds zetten we met dit speerpunt ook in op waarborging van het belang van de vrijetijdssector in gemeentelijk beleid en op politieke agenda's.

Inleiding

Berkelland is een plattelandsgemeente in het oosten van Nederland dat deel uit maakt van de Achterhoek. De gemeente grenst voor een deel aan buurland Duitsland, andere Achterhoekse gemeenten en ten noorden aan gemeenten uit de provincie Overijssel. Berkelland staat bekend om haar veelzijdige, maar bovenal karakteristieke coulisselandschap met oude landweggetjes dat doorkruist wordt door de Berkel en de Slinge. Dit maakt Berkelland een aantrekkelijke bestemming voor toeristen en recreanten. Waar de omgeving van Ruurlo bekend staat om de bossen en kasteel Ruurlo, kun je in Neede ver terug in de tijd door de geologische geschiedenis op de Needse Berg. In de esdorpen Geesteren en Gelselaar is het genieten geblazen van de prachtige dorpsgezichten, terwijl in de omgeving van Rekken, Eibergen en Haarlo er veel te ontdekken valt op en langs de Berkel. In het kleine stadje Borculo kun je tot slot heerlijk slenteren door de oude straatjes en langs het water. Kortom: er valt een hoop te ontdekken en beleven in Berkelland.

Vrijetijdssector van Berkelland

Met ruim een half miljoen toeristische overnachtingen per jaar en een werkgelegenheid van ruim 6% is de vrijetijdssector een belangrijke sector voor de gemeente Berkelland. Naast dat de sector een belangrijke economische bijdrage levert aan de gemeente, draagt de sector ook actief bij aan de leefbaarheid van de dorpen en buurtschappen. Diverse voorzieningen zoals de lokale bakker, horeca en dagattracties kunnen mede in stand worden gehouden door de komst van toeristen en recreanten.

Het vertrekpunt: actualisatie Beleef het in Berkelland (2008)

In 2008 heeft de gemeenteraad van Berkelland 'Beleef het in Berkelland' vastgesteld. Dit is de beleidsnota op toerisme en recreatie die de afgelopen jaren als leidraad heeft gefungeerd voor ontwikkelingen op het gebied van toerisme en recreatie. Het afgelopen decennium hebben verschillende ontwikkelingen, die invloed hebben op de vrijetijdssector, elkaar in een snel tempo opgevolgd. Het werd daarom tijd om het bestaande beleid onder de loep te nemen en aan de slag te gaan met een actualisatie van het stuk. In bijlage I blikken we terug op waar we in Berkelland vandaan komen als het gaat om toerisme en recreatie in de beleidsmatige context.

Een bouwsteen voor toekomstig beleid

Deze actualisatie van 'Beleef het in Berkelland' zal in de toekomst samen met de te actualiseren beleidskaders verblijfsrecreatie het nieuwe beleid vormen voor toerisme en recreatie. Tot dat zover is vormt deze actualisatie een oplegger voor het bestaande 'Beleef het in Berkelland' uit 2008. De komende jaren zal deze actualisatie tevens worden gebruikt als bouwsteen voor de ontwikkeling van de Omgevingsvisie en het Omgevingsplan.

Lokale doorvertaling regionale Vrijetijdsagenda

Vlak voor de zomer van 2020 hebben acht Achterhoekse gemeenten de regionale Vrijetijdsagenda vastgesteld. Waar de regionale agenda stilstaat bij de ontwikkelrichting van de Achterhoek als toeristische

bestemming, staat deze actualisatie van Beleef het in Berkelland stil bij de gewenste ontwikkelrichting van de vrijetijdssector van Berkelland. Er hebben daarom veel gesprekken plaatsgevonden met lokale partijen die actief zijn in de vrijetijdssector. Zo heeft er in februari 2020 een focussessie plaatsgevonden waarbij circa 20 ondernemers aanwezig waren. Daarnaast hebben eind 2020 en begin 2021 diverse gesprekken plaatsgevonden met ondernemers, bestuursleden van de VVV's/TIP's en raadsleden over de toekomst van de vrijetijdssector van Berkelland. Ook is met de jongerenraad gesproken over de actualisatie. De jeugd is immers de toekomst.

Een visie van ons allemaal

We staan allemaal in aanraking met de vrijetijdssector. Of je nu bezoeker, inwoner of ondernemer bent in Berkelland. De vrijetijdssector maakt onze samenleving tot wat het is. Dit is dan ook de reden dat deze actualisatie van 'Beleef het in Berkelland' is geschreven vanuit de gezamenlijke verantwoordelijkheid van de samenleving in Berkelland. De visie is geschreven door de gemeente, maar in afstemming met betrokken partijen uit de vrijetijdssector. Wanneer er in deze visie wordt gesproken over 'we' wordt daarom de samenleving van Berkelland bedoeld.

Doel van de actualisatie

Om de kwaliteit, positie en positieve impact van de vrijetijdssector met het oog op de toekomst verder te versterken is het belangrijk dat de gemeente, lokale ondernemers, het onderwijs, brancheverenigingen en inwoners de handen ineen slaan en zich samen blijven inzetten voor een vitale en toekomstgerichte vrijetijdssector. Deze actualisatie van 'Beleef het in Berkelland' met bijbehorend uitvoeringsagenda vormt hiervoor het kompas.

Leeswijzer

Deze actualisatie bestaat uit twee onderdelen. Allereerst wordt de visie op toerisme en recreatie behandeld in deel I. In de uitvoeringsagenda (deel II) zijn de uitgangspunten van de visie vertaald naar verschillende projecten voor de periode 2021-2024.

Deel I De visie

2. De vrijetijdssector: een sector in ontwikkeling

De vrijetijdssector komt veelvuldig in het nieuws voorbij. De sector ontwikkelde zich de afgelopen decennia op veel plaatsen in een snel tempo, maar stond ook even nagenoeg stil tijdens de coronacrisis die in 2020 de kop op stak. Om een beeld te schetsen van de omvang en impact van de sector, wordt in dit hoofdstuk stilgestaan bij de cijfers, trends en ontwikkelingen binnen de vrijetijdssector. Ook worden bestaande beleidsdocumenten kort toegelicht.

Belangrijk om te vermelden is dat bij de prognoses in de komende paragraaf geen rekening is gehouden met (de gevolgen van) COVID-19. De gevolgen hiervan zijn op het moment van schrijven simpelweg nog niet te overzien.

2.1. Feiten, cijfers, trends en ontwikkelingen

Toename verblijfsrecreatie

De Nederlandse vrijetijdssector is volop in ontwikkeling. Het inkomend toerisme groeide de afgelopen 10 jaar met gemiddeld 5% per jaar. Voor de coronacrisis uitbrak verwachtte het Nederlands Bureau voor Toerisme en Congressen (NBTC) dat het aantal toeristen uit het buitenland zou toenemen van ongeveer 19 naar 29 miljoen in 2030. De minder voorzichtige prognoses laten een nog sterkere groei zien (NBTC, 2019).

Als wordt gekeken naar de Nederlanders die in Nederland op vakantie gaan is eveneens groei te zien. De afgelopen 10 jaar is het binnenlands toerisme gegroeid met ongeveer 2% per jaar. Naar verwachting groeit het aantal binnenlandse vakanties van 25,3 miljoen in 2018 naar 30,9 miljoen in 2030. Deze groei wordt verklaard doordat er naar verwachting steeds meer Nederlanders kiezen voor een extra maar korte vakantie in Nederland (NBTC, 2019). De coronacrisis heeft deze ontwikkeling ongetwijfeld doen versnellen.

In de Achterhoek is ook een toename van het aantal toeristische overnachtingen te zien. Met 3,3 miljoen toeristische overnachtingen in 2019 is er sprake van een stijging van 10% ten opzichte van 2017. Met 72% blijft Nederland de grootste herkomstregio van de Achterhoek. De meeste buitenlandse toeristen kwamen in 2019 uit Duitsland (18%) (ZKA Leisure Consultants, 2020).

Dagrecreatie in ontwikkeling

In 2018 hebben Nederlanders samen ruim 3,6 miljard vrijetijdsactiviteiten ondernomen. Buitenrecreatie, uitgaan en winkelen voor plezier kwamen hierbij het meeste voor. Ongeveer vier op de tien vrijetijdsactiviteiten ondernemen Nederlanders in hun eigen woongemeente. De rest vindt elders in Nederland plaats (Vermeulen, 2019).

In de Achterhoek werden in 2019 bijna 7,1 miljoen dagbezoeken ondernomen. Een stijging van 8% ten opzichte van 2017. Routegebonden recreatie, evenementen en oeverrecreatie zijn het populairst. De verwachting is dat het aantal dagbezoeken de komende jaren verder toe zal nemen (ZKA Leisure Consultants, 2020).

Vrijtidssector als smeermiddel voor leefbare omgeving

De vrijetijdssector stimuleert niet alleen de lokale economie, maar draagt ook bij aan de leefbaarheid van een bestemming. Zo maken toeristen en recreanten gebruik van de horeca, de bakker, overige winkels en dienstverlening in het centrum en bezoeken ze plaatselijke evenementen. Daarnaast profiteren ook andere bedrijven met indirecte diensten zoals schoonmaakbedrijven, fietsenwinkels en cateraars van de vrijetijdssector. Wanneer er wordt geredeneerd vanuit de inwoners kan ook worden verondersteld dat de vrijetijdssector bijdraagt aan een aantrekkelijke woonomgeving. Zonder de aanwezigheid van toeristen en recreanten is er in veel gevallen niet altijd een uitgebreid en divers aanbod aan fiets-, wandel-, mountainbike- en ruiterspaden en andere voorzieningen zoals dagattracties, restaurants en winkels.

Invloed coronacrisis

De coronacrisis die in 2020 startte heeft ons doen inzien dat ontwikkelingen eenvoudigweg niet altijd te voorspellen zijn. Dit geldt ook voor de prognoses voor de vrijetijdssector. Naar verwachting weten we pas in de loop van 2021 meer over de invloed en consequenties van de wereldwijde COVID-19 uitbraak op de vrijetijdssector op (middel)lange termijn. Daar komt bij dat we op het moment van schrijven niet kunnen voorspellen hoe lang we nog met deze pandemie te maken hebben. Het feit dat we niet in de toekomst kunnen kijken wil niet zeggen dat het niet belangrijk is om na te denken over de toekomst met de informatie die nu beschikbaar is. Dit zullen we daarom dan ook blijven doen.

2.2 Visies en beleidskaders

De laatste jaren wordt de keerzijde van toerisme steeds vaker belicht. Het toeristisch potentieel van een aantal bestemmingen wordt soms overbenut waardoor de toeristische druk te groot wordt. Toerisme heeft hierdoor een negatieve impact op de omgeving van de bestemming en de leefbaarheid voor de inwoners. Anderzijds zijn er ook plekken in het land waar er nog ruimte is voor de vrijetijdssector om op een verantwoorde manier te groeien. Om de balans tussen de lusten en lasten van de vrijetijdssector te waarborgen, wordt er zowel op landelijk als provinciaal en regionaal niveau ingezet op kwaliteitsverbetering met diverse beleidsstukken. Deze stukken worden hieronder nader toegelicht.

Landelijk: perspectief 2030

'Perspectief 2030' (NBTC, 2019) beschrijft de toeristische visie van Nederland. Uitgangspunten van de visie zijn dat toerisme dient te worden gezien als middel in plaats van een doel op zichzelf, er een gedeeld belang samenhangt met toerisme en dat we van het vermarkten van een bestemming over moeten gaan naar het managen ervan. De ambitie is dat in 2030 iedere Nederlander gaat profiteren van de vrijetijdseconomie. Het Nederlands Bureau voor Toerisme en Congressen (NBTC) wil hiervoor inzetten op het in balans brengen van lusten en lasten als gevolg van toerisme (door onder andere te spreiden over ruimte en tijd), ervoor zorgen dat Nederland overall aantrekkelijk is, de toegankelijkheid en bereikbaarheid verbeteren, inzetten op verduurzaming van de sector en tot slot de gastvrijheid van de sector een impuls geven.

Provinciaal: Beleef het in Gelderland

Met de koersnotitie 'Beleef het in Gelderland' richt de provincie zich op het vergroten van de kwaliteit en kansen voor zowel toeristen als Gelderlanders. De provincie zet hierbij in op drie sporen: de bekendheid van het aanbod vergroten, het aanbod verbeteren door inspelen op de veranderende vraag en door samen te werken aan Gelderse thematische verhaallijnen met productontwikkeling en arrangementen (Provincie Gelderland, 2018). De koersnotitie wordt jaarlijks vertaald in een uitvoeringsprogramma.

Regionaal: Vrijtidsagenda 2020-2030

In 2020 is de 'Vrijtidsagenda Achterhoek 2020-2030' vastgesteld door de gemeenten Aalten, Berkelland, Bronckhorst, Doetinchem, Lochem, Oost Gelre, Oude IJsselstreek en Winterswijk. De Achterhoek heeft de ambitie om de vrijetijdssector verder te ontwikkelen en daarmee een bijdrage te leveren aan de economische groei van de regio en maatschappelijke opgaven, zoals de leefbaarheid, instandhouding van het voorzieningenniveau en het binden van (jonge) Achterhoekers aan de regio. Aan de vrijetijdssagenda is een uitvoeringsagenda gekoppeld met concrete projecten. De komende jaren wil de regio inzetten op aanbodontwikkeling, het verhogen van de vitaliteit van de verblijfsrecreatie, het onderscheidend profiel van de regio, bevorderen van gastvrijheid en de positie van de vrijetijdssector binnen de regio versterken (Vrijtidsagenda Achterhoek 2030, 2020).

3. De Berkellandse vrijetijdssector

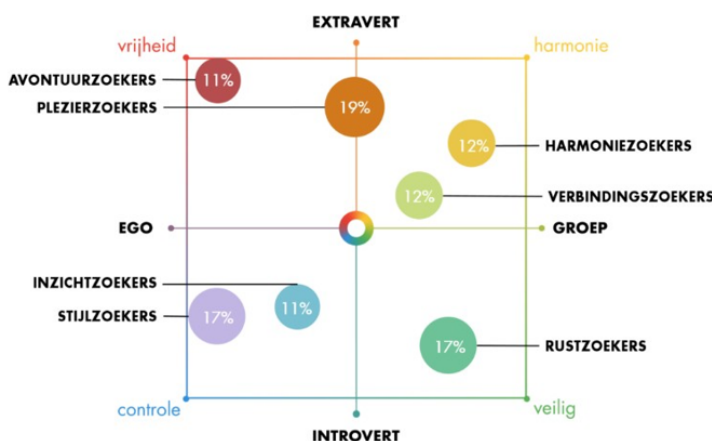
Er is wel eens gezegd dat als je de Achterhoek wilt ervaren, je in Berkelland moet zijn. De gemeente heeft een prachtig coulisselandschap waar oude boerderijen, landwegen, stukjes heidegebieden en landgoederen elkaar afwisselen, bossen waar je eindeloos rond kunt dwalen, karakteristieke esdorpen en bovenal een prachtige blauwe ader die de gemeente doorkruist: de Berkel. Niet voor niets dat toeristen en recreanten Berkelland al jaren weten te vinden voor een dagje uit of vakantie.

3.1 Feiten en cijfers

Verblijfsrecreatie

In 2017 bedroeg het aantal toeristische overnachtingen in de gemeente Berkelland 500.000. Dit aantal is inclusief overnachtingen op vaste standplaatsen. Dit aantal is in 2019 licht gegroeid tot 507.000. De meeste toeristen in Berkelland overnachten op een camping, gevolgd door bungalowparken/solitaire bungalows en groepsaccommodaties (ZKA Leisure Consultants, 2020).

Uit het 'Vitaliteitsonderzoek Verblijfsrecreatie Achterhoek', dat in 2019 is uitgevoerd, komt naar voren dat het aanbod van verblijfsaccommodaties in Berkelland met name aantrekkelijk is voor de toeristische-recreatieve doelgroepen harmonie-, rust- en verbindingzoekers. Deze Leisure-leefstijlen zijn weergegeven in de figuur hiernaast. Voor zogenoemde avontuurzoekers liggen er nog kansen in Berkelland, evenals voor plezier-, stijl- en inzichtzoekers.

Leefstijlvinder (Samr , 2020)

Dagrecreatie

Binnen de Achterhoek is de gemeente Berkelland goed voor 12% van het totale aantal dagrecreatieve bezoeken. De komst van museum More in kasteel Ruurlo in 2017 heeft gezorgd voor een impuls op het gebied van museumbezoekers. Routegebonden buitenrecreatie trekt, gevolgd door het bezoeken van attracties en sportief/outdoor, nog altijd de meeste bezoekers (ruim 250.000) (ZKA Leisure Consultants, 2020).

Bestedingen en werkgelegenheid

Jaarlijks geven bezoekers € 31,5 miljoen uit in Berkelland. Dit geld komt onder andere terecht bij verblijfsaccommodaties, vervoerders, horeca, dagattracties en andere lokale winkels. Daar komt nog eens bij dat de vrijetijdssector is goed voor een werkgelegenheid van 6,3%. Zowel het aantal bestedingen als het aantal banen neemt al een aantal jaar op rij verder toe. Er kan daarom worden geconcludeerd dat de vrijetijdssector een belangrijke sector is voor Berkelland.

Samenspel met andere sectoren

De vrijetijdssector van Berkelland staat niet op zichzelf. De aantrekkelijkheid van de kernen en buitengebieden is afhankelijk van het samenspel tussen verschillende omgevingswaarden zoals het landschap, de natuur en erfgoed.

Daarnaast speelt ook het voorzieningenniveau en de infrastructuur hierbij een belangrijke rol. Juist doordat het samenspel van bovengenoemde factoren Berkelland aantrekkelijk maakt, is het belangrijk om de samenwerking op te (blijven) zoeken tussen verschillende stakeholders.

3.2 SWOT analyse

In onderstaande figuur worden de sterktes, zwaktes, kansen en bedreigingen van het toeristisch-recreatieve product van Berkelland benoemd.

Sterktes	Zwaktes
<ul style="list-style-type: none"> • Kenmerkend en karakteristiek Achterhoeks coulisselandschap; • De Berkel als stromende blauwe ader; • Streekeigen kenmerken (naoerschop, gemoedelijkheid en oprechte gastvrijheid); • Onderdeel van het sterke merkAchterhoek; • Verbeterde bereikbaarheid door station Ruurlo en aanleg N18; 	<ul style="list-style-type: none"> • 'Berkelland' is geen vakantiebestemming. Dat zijn de afzonderlijke dorpen met hun verblijfsaccommodaties en dagattracties. • Beperkt onderscheidend profiel; • Relatief weinig slechtweer voorzieningen (voor o.a. kinderen); • Relatief weinig horecavoorzieningen in het buitengebied; • Toegankelijkheid cultuurhistorische gebouwen; • Kleinschaligheid is bedreiging innovatiekracht vrijetijdssector; • Toeristischeinformatievoorziening her en der verouderd; • Geen (structurele) samenwerking VVV's/ TIP's; • Door de gemeentelijke herindeling hebben niet alle dorpen en kernen evenveel binding met elkaar; • Vrijetijdssector is geenspeerpunt van de lokale politiek;
Kansen	Bedreigingen
<ul style="list-style-type: none"> • Vergrijzing; • Gezondere leefstijl; • Avontuurlijke toerist; • Prognoses inkomend en binnenlands toerisme; • Toerisme inzetten als middel voor verbeteren leefbaarheid; • Samenwerking tussen verschillende lokale (toeristische) stakeholders; • Link leggen met andere sectoren zoals landbouw, cultuur, erfgoed, natuur, sport, zorg en wonen; • Ligging ten opzichte van Duitsland; • Gevolgen COVID-19 (herontdekken Nederland en Achterhoek); 	<ul style="list-style-type: none"> • Klimaatverandering die het landschap bedreigt; • Negatieve gevolgen voor landschap en natuur als gevolg van groeiende vrijetijdssector • Bereikbaarheid; • Leegstand in kernen; • Toenemende concurrentie van andere bestemmingen; • Negatieve berichtgeving over toerisme; • Crisissen zoals COVID-19; • Ontstaan disbalans tussen druk en draagkracht als gevolg van populariteit Achterhoek; • Gemeentelijke bezuinigingen;

Toelichting SWOT

De SWOT analyse hierboven laat duidelijk zien dat de vrijetijdssector van Berkelland ontwikkelpotentie heeft. Die potentie wordt echter nog lang niet altijd benut. Anderzijds zijn er ook serieuze uitdagingen waar de sector voor staat. In het volgende onderdeel, de visie, wordt duidelijk hoe de vrijetijdssector van Berkelland zich de komende jaren verder kan ontwikkelen. Hierbij wordt ingezet op het omzetten van zwaktes naar sterktes, het verzilveren van kansen en het tijdig inspelen op bedreigingen.

Aandachtspunten uit de SWOT die in ieder geval mee worden genomen in de visie en het uitvoeringsprogramma zijn:

- Inzetten op het kenmerkende Achterhoekse coulisselandschap met daarin de stromende, maar tevens relatief onbenutte, toeristisch-recreatieve parel rivier de Berkel;
- Uitgaan van kernwaarden en -kwaliteiten van de verschillende dorpen, kernen en de bijbehorende buitengebieden bij toeristisch-recreatieve ontwikkelingen. De leefstijlvinder kan ondersteunen om te komen tot een duidelijk en onderscheidend profiel;
- De vrijetijdssector nog sterker koppelen aan ontwikkelingen binnen andere sectoren zoals landbouw, natuur, landschap, erfgoed, sport, cultuur, wonen en zorg zodat sectoren en ontwikkelingen elkaar verder versterken;
- Het aanbod aan dagattracties en verblijfsaccommodaties verder doorontwikkelen en professionaliseren waardoor wordt gewerkt aan een onderscheidend en veelzijdig profiel.

- Werken aan een sterkere organisatiestructuur van de vrijetijdsector in Berkelland met dagattracties, verblijfsaccommodaties, horeca, VVV's/TIP's, terrein beherende organisaties en andere stakeholders.

3.3 Het speelveld: de stakeholders

Diverse partijen zetten zich samen in voor een sterke en aantrekkelijke vrijetijdsector. Wie deze partijen zijn en hoe zij dat doen wordt hieronder kort toegelicht.

Ondernemers in de vrijetijdsector

Zonder ondernemers is er geen vrijetijdsector in Berkelland. Het is belangrijk dat deze partijen nu en in de toekomst zorgen voor een divers en aantrekkelijk aanbod op het gebied van dag- en verblijfsrecreatie dat aansluit bij de wensen en behoeften van toeristen en recreanten van vandaag en morgen. Het is belangrijk dat producten en diensten van een goede kwaliteit en met een hoge belevingswaarde worden aangeboden. Hier zijn de ondernemers zelf verantwoordelijk voor. Naast zorg voor hun eigen onderneming bekleden lokale ondernemers ook zo nu en dan functies in de besturen van de lokale VVV's/TIP's en zijn ze een belangrijke sparringpartner voor de gemeente.

Toeristische informatievoorziening via VVV's en TIP's

Toeristen en recreanten kunnen bij de VVV's en Toeristische InformatiePunten (TIP's) terecht voor tips en informatie over de vrijetijdsector in Berkelland en de Achterhoek. De vrijwilligers staan bezoekers maar al te graag te woord en vertellen graag over de highlights en bijzondere plekjes in Berkelland die de moeite waard zijn om te bezoeken. De VVV's en TIP's zijn te vinden in de vier grote kernen Neede, Eibergen, Borculo en Ruurlo. De vier VVV's en TIP's opereren onafhankelijk van elkaar en de gemeente, maar werken wel allemaal samen met Stichting Achterhoek Toerisme waardoor ze worden gestimuleerd en ondersteund om verder te professionaliseren. De kerntaken van de VVV's en TIP's spitsen zich toe op gastheerschap, productontwikkeling, informatievoorziening, informatieverstrekking en winkelfunctie. Het delen van informatie, kennis en ervaring is een kerntaak. De VVV's en TIP's worden gerund door betrokken vrijwilligers. Hier zijn we trots op. Tegelijkertijd maakt dit de VVV's en TIP's ook ontzettend kwetsbaar. In 2020 is de VVV in Ruurlo, die onderdeel uitmaakt van Stichting Toeristische Activiteiten Ruurlo, getransformeerd tot 'gastvrijheidspunt'. Een mooie ontwikkeling waarmee de kwaliteit en uitstraling van de VVV enorm is toegenomen.

Terrein beherende organisaties

In Berkelland zijn er diverse terrein beherende organisaties actief, zoals Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en Geldersch Landschap en Kasteelen. Ook het Waterschap Rijn en IJssel kan tot deze groep worden gerekend vanwege de Berkel, Slinge en andere beken in Berkelland. De verschillende natuurgebieden en de vrijetijdsector kunnen elkaar versterken. Natuurgebieden maken een bestemming aantrekkelijk. Daar komt bij dat bezoekers kunnen bijdragen aan de (bekostiging van de) instandhouding van natuurgebieden, bijvoorbeeld in de vorm van entreegelden of door de aanschaf van routeboekjes. Anderzijds is het belangrijk om in de gaten te blijven houden dat bezoekers geen negatieve impact hebben op de natuur. Het is daarom belangrijk om goed contact te blijven onderhouden met de terrein beherende organisaties over de toegankelijkheid en kwaliteit van de natuurgebieden en indien noodzakelijk hier afspraken over te maken. De kerntaken van de terrein beherende organisaties is om ervoor te zorgen dat de desbetreffende terreinen in een goede staat blijven verkeren, ze (indien afgesproken) open te stellen voor publiek en ervoor te zorgen dat er een goede balans blijft tussen de natuurwaarden aan de ene kant en recreëren aan de andere kant.

Naast terrein beherende organisaties zijn er ook organisaties zoals Stichting de 3e Berkelcompagnie actief in Berkelland. Deze stichting is weliswaar geen terrein beherende organisatie, maar heeft wel als doel om plannen op het gebied van cultuur(historie), toerisme en natuur in en rond rivier de Berkel te ontwikkelen, stimuleren en waar nodig te realiseren.

De gemeente Berkelland

De gemeente bepaalt met haar beleidsstuk 'Beleef het in Berkelland', andere beleidsstukken (o.a. de Omgevingsvisie) en de daarop gebaseerde bestemmingsplannen (omgevingsplan) de kaders van het speelveld van de vrijetijdsector. Kaders laten zien welke ontwikkelingen wel of juist niet zijn toegestaan op bepaalde plekken. Daarnaast stippelen de kaders de koers uit die de gemeente wenst te varen op het gebied van toerisme en recreatie. Samenwerking en afstemming met ondernemers uit de vrijetijdsector, VVV's en TIP's, Stichting Achterhoek Toerisme en terrein beherende organisaties is hierbij cruciaal. Maar de gemeente doet meer voor de vrijetijdsector dan alleen beleidsstukken schrijven. Op lokaal niveau ondersteunt ze actief op het gebied van kennisdeling, adviseert ze partijen uit de vrijetijdsector en faciliteert ze ontwikkelingen in relatie tot gebieds- en productontwikkeling. Ook zorgt ze ervoor dat de toeristische infrastructuur en informatievoorziening op orde is en dat er toeristenbelasting wordt geïnd. Op regionaal niveau is de gemeente opdrachtgever van Stichting Achterhoek Toerisme en deelnemer aan de regionale Vrijetijdsagenda waarvoor diverse regionale toeristisch-recreatieve projecten worden uitgevoerd.

Stichting Achterhoek Toerisme

De regionale marketing van de Achterhoek wordt verzorgd door Stichting Achterhoek Toerisme. De stichting bevordert en stimuleert de (vrijtijds)economie en leefbaarheid van de Achterhoek wat moet leiden tot meer herhalingsbezoek en meer bestedingen. Ze houdt zich daarom bezig met merkontwikkeling en -promotie, routeontwikkeling & beheer, gastheerschap & informatievoorziening en de ontwikkeling van toeristisch-recreatieve producten in co-creatie met het bedrijfsleven. De gemeente Berkelland is net als de andere Achterhoekse gemeenten opdrachtgever van Stichting Achterhoek Toerisme. Diverse vrijetijdsondernemers uit de Achterhoek (en Berkelland) zijn aangesloten bij Stichting Achterhoek Toerisme en participeren daardoor in diverse campagnes zoals 'Wild eten in de Achterhoek' en 'Outdoor'.

Bedrijvenkring Berkelland en lokale ondernemersverenigingen

De Bedrijvenkring Berkelland is een collectief van lokale centrumverenigingen, bedrijvenparkverenigingen en de Industriële Kring Berkelland (IKB). De Bedrijvenkring Berkelland werkt nauw samen met de gemeente, het onderwijs en LTO. De inzet van Bedrijvenkring Berkelland is het bevorderen van de lokale economie in de breedste zin van het woord. Samen met partners wordt er gewerkt aan een welvarende en vitale gemeente. Op kernniveau zijn er daarnaast verschillende ondernemersverenigingen actief, die bijvoorbeeld lokale evenementen organiseren.

Inwoners

Inwoners zijn doordat ze recreëren belangrijke gebruikers van de vrijetijdssector van Berkelland en maken dit tot wat het is. Ze zijn daarom cruciaal voor de identiteit en het DNA van een plek. Daarnaast zijn ze de ambassadeurs van de gemeente, bijvoorbeeld in hun rol als vrijwilliger bij een van de VVV's en TIP's of als ondernemer van een verblijfsaccommodatie, dagattractie of restaurant. Inwoners van Berkelland maken veel gebruik van het toeristisch- recreatieve product. Het is daarom belangrijk om met inwoners in gesprek te blijven over hoe de kwaliteit van de vrijetijdssector verhoogd kan worden en bewoners daarnaast in harmonie en balans kunnen blijven leven met aanwezige bezoekers en bedrijven. Dit kan via de lokale dorpsbelangenverenigingen, -organisaties en -raden waarin inwoners zich verenigd hebben.

Brancheorganisaties en -verenigingen

Diverse ondernemers uit de vrijetijdssector van Berkelland zijn aangesloten bij brancheorganisaties en -verenigingen zoals HISWA-RECRON, Koninklijke Horeca Nederland (KHN) en Stichting Vrije Recreatie (SVR). Deze brancheorganisaties behartigen de belangen van de aangesloten ondernemers.

Achterhoekse gemeenten

Samen met de gemeenten Aalten, Bronckhorst, Doetinchem, Lochem, Oost Gelre, Oude IJsselstreek en Winterswijk geeft de gemeente Berkelland uitvoering aan de Achterhoekse Vrijtijdsagenda 2020-2030. De gemeenten werken samen met Stichting Achterhoek Toerisme, ondernemers uit de vrijetijdssector, het onderwijs en andere partijen aan het realiseren van projecten die de Achterhoekse vrijetijdssector versterken en positioneren. Dit doen zij door concrete projecten uit te voeren die beschreven staan in de uitvoeringsagenda.

Provincie

De provincie Gelderland heeft met verschillende beleidskaders invloed op ontwikkelingen in Berkelland. Daarnaast is de provincie een belangrijke gesprekspartner en stelt ze diverse subsidies beschikbaar voor ontwikkelingen binnen de vrijetijdssector.

4. Visie 2030: toekomstdroom, ambitie, doelen en uitgangspunten

Het is inmiddels duidelijk dat de vrijetijdssector belangrijk is voor Berkelland. Niet alleen vanuit economisch oogpunt, maar zeker ook als het gaat om de leefbaarheid van de kernen en buurtschappen. In Berkelland zien we nog ruimte voor groei van de vrijetijdssector. Wel blijven we tegelijkertijd oog houden voor onze prachtige maar tevens kwetsbare omgeving, onze inwoners en de bedrijven. We gaan voor een goede balans tussen het stimuleren van de lokale economie en voorzieningen aan de ene kant en het behouden en versterken van de prettige leefomgeving aan de andere kant. Niet alleen voor onze bezoekers, maar bovenal ook voor onze inwoners en ondernemers.

De vrijetijdssector van Berkelland in 2025...

Door de bril van de vrijetijdssector

De vrijetijdssector van Berkelland heeft in aanloop naar 2025 enorme ontwikkelingen doorgemaakt. Zo zijn er, afgestemd op de karaktereigenschappen van de dorpen en het buitengebied en met oog voor de omgeving, verschillende kwalitatief hoogwaardige en onderscheidende verblijfsaccommodaties en dagattracties bijgekomen. Nieuwe voorzieningen die niet alleen aansluiten op de wensen en behoeften van bezoekers van vandaag en morgen, maar ook oog hebben voor hun omgeving. Ook bestaande verblijfsaccommodaties, dagattracties en horecagelegenheden hebben niet stilgezeten. Zo zijn ze nog

actiever aan de slag gegaan met het laten aansluiten van hun producten en diensten op de behoeften van bezoekers. En met succes. De sector heeft een prachtige kwaliteitsslag ondergaan hierdoor.

De TIP's en VVV's hebben niet alleen hun bestuurlijke organisatie verder weten te professionaliseren, maar hebben er ook voor gezorgd dat de fysieke locaties weer helemaal aansluiten bij de wensen en behoeften van bezoekers.

De verschillende locaties hebben een enorm bestand aan actieve vrijwilligers die zich maar al te graag inzetten voor de vrijetijdssector. De een doet dit door nieuwe routes en arrangementen te ontwikkelen, terwijl de ander graag bezoekers te woord staat en inspireert tijdens evenementen of in de winkel. De TIP's en VVV's zijn trots op de professionaliseringsslag die ook de vrijwilligers hebben doorgemaakt. Want ze hebben zich ontwikkeld tot ware gastheren en -vrouwen van Berkelland.

Door de bril van bezoekers

In 2025 heeft de vrijetijdssector van Berkelland een verdere professionaliseringsslag doorgemaakt. Bezoekers die besluiten om op vakantie of een dagje uit te gaan naar de Achterhoek weten het aanbod in Berkelland maar al te goed te vinden. Ze voelen zich gelukkig als ze na een dagje uit of weekje weg vol verbazing en verwondering voldaan huiswaarts keren. Want wat was er een hoop te zien en beleven in de verschillende dorpen en kernen die Berkelland rijk is. Iedere plek vertelde een eigen uniek verhaal waarop lokale arrangementen en producten afgestemd zijn. Bezoekers overnachten in kwalitatief hoogwaardige accommodaties en weten zich kostelijk te vermaken tijdens een bezoek aan een museum, een kunstwandeling, boottocht of tijdens een diner op het terras. En die oprechte Achterhoekse gastvrijheid, daar kunnen ze geen genoeg van krijgen.

Door de bril van inwoners

Niet alleen ondernemers en bezoekers zijn blij met de vrijetijdssector van Berkelland. Ook inwoners plukken hun vruchten ervan mee. Ze zijn zich er meer dan ooit van bewust dat de vrijetijdssector een belangrijk steentje bijdraagt aan het voorzieningenniveau in de verschillende dorpen en kernen, maar ook het landschap mooier maakt. Mede dankzij de vrijetijdssector kunnen zij hier fijn leven. Inwoners realiseren zich meer dan ooit dat ze zelf heel veel invloed hebben op de prachtige omgeving waarin ze wonen, werken en recreëren en dat dit niet zo vanzelfsprekend is als vaak wordt gedacht. De bewustwording in combinatie met het trotse gevoel maakt dat ze echte ambassadeurs zijn voor Berkelland.

Opvallend is dat ook de jeugd in Berkelland veel beter weet wat voor een leuke recreatieve activiteiten er te doen zijn, zo vlak om de hoek. Ze zijn veel geziene gasten terwijl ze de Berkel per kano of SUP verkennen, meer over de historie van het gebied leren tijdens een gaaf evenement, of wanneer ze van terras naar terras fietsen in het buitengebied voor een heerlijk speciaal biertje of lokaal geproduceerde wijn. Ze realiseren zich maar al te goed dat je niet de halve wereld over hoeft te vliegen om een fijne tijd te hebben en dat schoonheid ook zo dichtbij huis te vinden is.

Inwoners zijn nog het meest blij dat Berkelland nog steeds echt helemaal van hun is. Want ze hebben nog steeds alle tijd, rust en ruimte om fijn te wonen, werken en recreëren in hun prachtige omgeving waarin de lokale cultuur, naoberschap en trots nog steeds volop aanwezig is.

Ambitie

In Berkelland zien we de ruimte, kansen en mogelijkheden om onze vrijetijdssector verder te ontwikkelen en versterken. Hierdoor versterken we onze lokale economie en zorgen we ervoor dat de leefbaarheid wordt verhoogd. De groei van de vrijetijdssector mag echter niet ten koste gaan van waar we zo trots op zijn: onze prachtige omgeving en onze 'Achterhoekse' cultuur. We willen daarom, in nauwe samenwerking met partijen uit andere sectoren, inzetten op een waardevolle, verantwoorde en duurzame ontwikkeling op een manier die past bij Berkelland. Door met deze insteek de vrijetijdssector de komende jaren te versterken dragen we bij aan een Berkelland waarin het fantastisch is om te wonen, werken en recreëren, of je nu een inwoner, ondernemer of bezoeker bent. Hoe we dit gaan bereiken leggen we hieronder uit.

Doelen

De komende jaren willen we in Berkelland daarom met elkaar op een verantwoorde manier inzetten op:

- Een toename van het aantal toeristische overnachtingen;
- Een toename van het aantal ondernomen dagrecreatieve activiteiten;
- Een toename van het aantal banen in de vrijetijdssector;
- Een toename van het aantal bestedingen i.r.t. de vrijetijdssector;

Door de groei van de bovengenoemde economische parameters wordt tevens een bijdrage geleverd aan:

- De instandhouding en versterking van voorzieningen in de verschillende dorpen en kernen, maar ook in het buitengebied;

- De instandhouding en versterking van het waardevolle en unieke coulisselandschap;
- Reuring in Berkelland;
- De positie van Berkelland als een aantrekkelijke gemeente om in te wonen, werken en recreëren

Vrijtjidssector inzetten als middel

Dat een deel van de doelen vrij kwantitatief is ingestoken wil niet zeggen dat er alleen maar oog is voor de economische effecten van de vrijetjidssector. Integendeel zelfs. Door bovenstaande doelen na te streven, wordt er bijgedragen aan een groter doel: het creëren van een prettige leefomgeving om in te wonen, werken en recreëren met vernieuwende en aantrekkelijke voorzieningen voor verschillende doelgroepen. De vrijetjidssector zien we als middel om een belangrijke bijdrage te leveren aan een prettige leefomgeving.

Bestemmingsmanagement

Op dit moment wordt in de Achterhoek en Berkelland geconstateerd dat er nog ruimte is om meer toeristen en recreanten te ontvangen. Het is echter wel belangrijk dat een toename van het aantal toeristen en recreanten niet ten koste gaat van de leefbaarheid in onze dorpen en buurtschappen of de kwaliteit van onze omgeving aantast. De vrijetjidssector gaat daarom de komende jaren de doelstellingen monitoren en stuurt bij met het beleid als wordt gemerkt dat het nastreven van (een van de) doelstellingen niet de gewenste effecten heeft.

Speerpunten: waar gaan we op inzetten?

De komende jaren gaan we als vrijetjidssector van Berkelland gezamenlijk op de volgende speerpunten inzetten met als doel om de sector verder door te ontwikkelen:

1. *Vergroten van het aantal vitale dagattracties en verblijfsaccommodaties.*
Door in te zetten op een veelzijdig, onderscheidend en kwalitatief aanbod aan dagattracties en verblijfsaccommodaties zorgen we ervoor dat de vrijetjidssector van Berkelland vitaal is. Het is daarbij belangrijk om in te zetten op het revitaliseren van het bestaande aanbod, maar ook op het toevoegen van nieuw en onderscheidend aanbod. Onder kwaliteit worden attracties en accommodaties verstaan die goed scoren op de volgende punten: een goede gasttevredenheid en bezettingsgraad, onderhoud en uitstraling, eigentjidsheid van het bedrijf, gebruik en inzet van promotie en marketing en het ondernemerschap (o.a. visie van de ondernemer op de markt en zijn of haar ambities en investeringsplannen). Daarnaast is duurzaamheid ook een belangrijke pijler als het gaat om ontwikkelingen.
2. *Doorontwikkelen toeristische infrastructuur*
Het is belangrijk om te blijven investeren in de toeristische infrastructuur. Niet alleen zodat dagattracties goed verbonden blijven met verblijfsaccommodaties, maar ook omdat routegebonden buitenrecreatie een van de meest ondernomen dagrecreatieve activiteiten is in Berkelland. Door te blijven investeren in onder andere fiets-, wandel-, mountainbike- en ruiterroutes zorgen we voor een goede infrastructurele basis voor de vrijetjidssector. En hier hebben niet alleen bezoekers profijt van, maar ook eigen inwoners.
3. *Toeristische informatievoorziening en gastheerschap verder professionaliseren*
Door te werken aan het kwaliteitsniveau en een (verdere) professionalisering van VVV's, TIP's en Toeristische OverstapPunten (TOP's) wordt de kwaliteit van de toeristische informatievoorziening en gastheerschap (verder) verhoogd. Dit heeft een positieve invloed op de beleving van toeristen en recreanten. Naast deze -veelal- fysieke locaties gaan we ook werken aan het verbeteren van de online toeristische informatievoorziening. Toeristen en recreanten zoeken vandaag de dag namelijk meer dan ooit online informatie op voorafgaand aan of tijdens hun vakantie of dagje uit.
4. *Toeristisch-recreatieve ontwikkelpotentie van de Berkel, kernen en bijbehorende buitengebieden beter benutten*
Neede heeft andere toeristische kwaliteiten dan Borculo en ook Ruurlo verschilt daarin van Eibergen. Het is de optelsom van kwaliteiten van een specifieke kern of gebied in combinatie met de aanwezige voorzieningen die een plek de moeite waard maken om te bezoeken. We zien een legio aan kansen om aan de hand van de kwaliteiten van de kernen de vrijetjidssector de komende jaren verder door te ontwikkelen.
We gaan daarom aan de slag met de toeristische ontwikkelpotentie van de verschillende kernen en bijbehorende buitengebieden, maar ook met de ontwikkelpotentie van de Berkel.
5. *Zichtbaarheid en positie van vrijetjidsaanbod Berkelland vergroten*
Het is belangrijk om te blijven werken aan de zichtbaarheid van het vrijetjidsaanbod in Berkelland binnen de toeristische regio Achterhoek. Als mensen niet op de hoogte zijn van het aanbod, zullen ze namelijk ook niet komen. De komende jaren gaan we daarom aan de slag om de zichtbaarheid van de Berkellandse vrijetjidssector verder te verbeteren voor toeristen en recreanten. Anderzijds is het ook belangrijk dat we ervoor zorgen dat het belang van de vrijetjidssector wordt gewaarborgd in gemeentelijk beleid en terugkomt op verschillende (politieke) agenda's.

Uitgangspunten

De volgende uitgangspunten staan de komende jaren centraal bij het nastreven van bovengenoemde doelen en speerpunten.

- o *Berkelland als onderdeel van het sterke merk Achterhoek*
Berkelland maakt onderdeel uit van de regio Achterhoek: een sterk en bekend toeristisch merk. Hier zijn we trots op. Het zijn de verschillende gebieden, kernen, voorzieningen, attracties en accommodaties in deze regio die samen zorgen voor een aantrekkelijk en uniek vrijetijdsaanbod. De toerist komt naar de regio vanwege dit samenspel. We blijven daarom aangehaakt bij het sterke merk Achterhoek en zorgen ervoor dat binnen deze regio het toeristisch en recreatieve product van Berkelland van goede kwaliteit is en aansluit op de wensen en behoeften van de bezoekers van vandaag en morgen. Tevens gaan we werken aan de zichtbaarheid van Berkelland binnen de regio Achterhoek.
- o *Voortborduren op wat er al is*
De afgelopen jaren heeft de vrijetijdssector van Berkelland niet stilgezeten. Diverse bedrijven zijn bezig geweest met innovatie en vernieuwing of hebben een transformatie ondergaan. Daarnaast zijn er nieuwe spelers bijgekomen waardoor er nieuwe producten en diensten zijn ontwikkeld. We kiezen er daarom voor om voort te borduren op wat er al is en dit naar een hoger niveau te tillen. Daarnaast blijven we uiteraard openstaan voor nieuwe ontwikkelingen, mits dit een kwalitatieve toevoeging is aan het vrijetijdsaanbod van de gemeente en het bij de identiteit van Berkelland past.
- o *Vraaggericht te werk gaan*
Je wordt sneller gekozen als je durft te kiezen. Berkelland heeft niet de ambitie om alles voor iedereen te zijn, maar wil juist voor de gast die past bij Berkelland een aantrekkelijk aanbod hebben. De leefstijlvinder ondersteunt in deze zoektocht en helpt bij het maken van keuzes. In Berkelland zien we nog diverse kansen voor de volgende toeristisch-recreatieve doelgroepen: avontuur-, stijl- en plezierzoeker.
We juichen ontwikkelingen en initiatieven toe die vraaggericht zijn en tegelijkertijd zorgen voor een kwalitatieve verbetering van de vrijetijdssector van Berkelland, zowel binnen de kernen als in het buitengebied. De gemeente beoordeelt nieuwe aanvragen daarom onder andere op een goede vraaggerichte onderbouwing. Per situatie wordt er tevens gekeken hoe maatwerk kan worden geleverd rekening houdend met de bijzondere en unieke waarden van de locatie zoals bijvoorbeeld het landschap en de natuur.
- o *Samenwerken beschouwen als de sleutel tot succes*
Het is het aanbod aan en samenspel tussen verschillende dagattracties en verblijfsaccommodaties in combinatie met goede toeristische informatievoorziening die ervoor zorgt dat bezoekers een aangenaam verblijf hebben in Berkelland. We vinden het belangrijk dat een hotelier in Ruurlo weet wat er speelt in Eibergen op het gebied van toerisme en recreatie en dat een VVV in Neede bezoekers ook attendeert op boeiende wandelroutes in de omgeving van Beltrum en Haarlo als dat aansluit bij de wensen en behoeften van de bezoeker. Het is belangrijk dat partijen uit de vrijetijdssector in Berkelland elkaar weten te vinden en samen willen werken aan een aantrekkelijk toeristisch product. Dat begint bij elkaar beter leren kennen en weten wat de ander doet.
Samenwerken vinden we niet alleen belangrijk op lokaal niveau. We zien ook het belang, de nut en noodzaak in van de samenwerking in de regio via het sterke merk Achterhoek. Dit gebeurt samen met Stichting Achterhoek Toerisme en de andere Achterhoekse gemeenten via onder andere de Vrijetijdsagenda. Ook wordt er goed samengewerkt met de provincie Gelderland. Vanwege de ligging aan de Berkel vindt er ook regelmatig afstemming plaats met andere Nederlandse en Duitse gemeenten langs de Berkel op het gebied van toerisme en recreatie.
- o *Het belang van kennisdeling*
Omdat de vrijetijdssector zich in een razend tempo ontwikkelt is het belangrijk dat ondernemers en andere stakeholders uit de vrijetijdssector van Berkelland op de hoogte blijven van ontwikkelingen die invloed hebben op de sector. Iedereen is hier zelf verantwoordelijk voor. De gemeente Berkelland zet samen met andere Achterhoekse gemeenten, Achterhoek Toerisme en de provincie Gelderland in op kennisdeling via onder andere het kennisplein van Achterhoek Toerisme. Via dit kennisplein wordt er door middel van onder andere factsheets, onderzoeksrapporten, webinars en excursies een hoop kennis gedeeld over de vrijetijdssector. Het kennisplein is voor stakeholders een laagdrempelige manier om aan nuttige en bruikbare informatie te komen.
Naast bovengenoemde samenwerking via het kennisplein zien we als Berkellandse vrijetijdssector nog kansen om meer te doen met kennis op lokaal niveau. Ondernemers in Berkelland beschikken namelijk over een hoop data waar anno 2021 op lokaal niveau nog maar relatief weinig mee wordt gedaan. Het is belangrijk om meer inzicht te krijgen in deze lokale data om vervolgens samen met de sector te kijken hoe dit gebruikt kan worden voor bijvoorbeeld lokale beleids- en/of productontwikkeling.
Zoals al eerder aangegeven is monitoring van de vrijetijdssector erg belangrijk de komende jaren. Niet alleen voor de Achterhoek, maar ook voor Berkelland. Op dit moment ziet de vrijetijdssector nog ruimte voor groei, maar het kan zijn dat het nodig is om komende jaren de ingezette koers

toch iets bij te sturen als blijkt dat (een deel van) het gebied de toestroom van bezoekers niet goed aan kan. Data is hierbij van cruciaal belang.

Crossovers met andere sectoren

Onder het motto 'samen bereik je meer dan alleen' blijven we de komende jaren intensief op zoek gaan naar samenwerking. Niet alleen binnen onze eigen sector, maar ook daarbuiten. Het is de link met andere sectoren waar nog een hoop onbenutte kansen liggen. Deze willen we de komende jaren beter gaan benutten. De vrijetijdssector kan de verbindende schakel zijn tussen verschillende sectoren. We zien diverse kansen en mogelijkheden voor samenwerkingen met de volgende sectoren:

- Cultuur en erfgoed (beleefbaarheid unieke verhalen, gebouwen en tradities)
- Natuur en landschap (herstel en behoud coulisselandschap, beleven van de Berkel)
- Landbouw en vitaal platteland (streekproducten, food, aantrekkelijk/vitaal platteland, herbestemmen vrijkomende agrarische bebouwing)
- Arbeidsmarkt en onderwijs (scholing personeel vrijetijdssector, ambassadeurs van Berkelland)
- Zorg/inclusie (iedereen moet kunnen genieten van de vrijetijdssector)
- Sport en bewegen (survival, avontuur, erop uit, gezonde levensstijl, geluk, welzijn)
- Bereikbaarheid ((informatie)voorzieningen beter bereikbaar maken)
- Innovatie (nieuwe technieken inzetten voor o.a. beleving en duurzaamheid)
- Duurzaamheid (zowel verder verduurzamen van vrijetijdssector als leveren van een bijdrage aan o.a. de energietransitie)
- Detailhandel (funshoppen, minder leegstand en beleefbare winkelcentra)

In onderdeel II, de uitvoeringsagenda, zijn de bovengenoemde speerpunten vertaald naar concrete projecten en acties voor de periode 2021-2024.

Deel II De Uitvoeringsagenda

5. Uitvoeringsagenda 2021 - 2024

In deze uitvoeringsagenda zijn de doelen en speerpunten vertaald naar concrete acties. De uitvoeringsagenda heeft betrekking op de periode 2021-2024. Daarna zal de agenda worden geactualiseerd. De acties zijn gebaseerd op gesprekken met ondernemers uit de vrijetijdssector van Berkelland en op lokale en regionale ontwikkelingen.

5.1 Van speerpunten naar acties

Zoals in deel I aangegeven wordt er ingezet op vijf speerpunten. Hieronder wordt toegelicht welke acties per speerpunt worden uitgevoerd de komende jaren. Ook zijn er een aantal overkoepelende acties. Bij sommige acties wordt er specifiek gesproken over 'de gemeente', 'VVV's/TIP's', 'verblijfsaccommodaties' of andere stakeholders. Wanneer er wordt gesproken over 'de vrijetijdssector' worden daarmee alle stakeholders bedoeld die samen de vrijetijdssector vormen, zoals beschreven in hoofdstuk 3.3.

Vergroten van het aantal vitale dagattracties en verblijfsaccommodaties

- De gemeente gaat in samenwerking met ondernemers aan de slag met een plan van aanpak voor het actualiseren van het beleid op verblijfsrecreatie. Hierbij wordt de input uit het vitaliteitsonderzoek verblijfsrecreatie (2019) meegenomen, net als de uitkomsten uit het project 'vitaliteit verblijfsrecreatie' uit de regionale Vrijetijdsagenda;
- De gemeente gaat op basis van de uitkomsten van het onderzoek 'vitaliteit dagrecreatie' in samenwerking met de vrijetijdssector van Berkelland bekijken hoe de vitaliteit van dagattracties (verder) verhoogd kan worden;
- De gemeente gaat als onderdeel van het uitvoeringsprogramma 'Verder met cultuur en erfgoed 2021- 2024' in samenwerking met de musea in Berkelland aan de slag met een museumvisie.

Doorontwikkelen toeristische infrastructuur

- De gemeente gaat in samenwerking met Stichting Achterhoek Toerisme, de VVV's en TIP's verder met het verbeteren van de fiets-, wandel-, mountainbike- en ruiternetwerken en -routes;
- De gemeente blijft open staan voor het toevoegen van nieuwe recreatieve routes die passen bij Berkelland en ondersteunt, waar mogelijk, de realisatie hiervan;
- De gemeente blijft de samenwerking met het routebureau van Stichting Achterhoek Toerisme voortzetten voor beheer en onderhoud van recreatieve routes;
- De gemeente gaat onderzoeken hoe meer van het bestaande routenetwerk ondergebracht kan worden bij het routebureau van Stichting Achterhoek Toerisme.

Toeristische informatievoorziening en gastheerschap verder professionaliseren

- De gemeente gaat in samenwerking met de VVV's en TIP's een overlegstructuur ontwikkelen met als doel om beter samen te werken en de kwaliteit van de informatievoorziening via de VVV's en TIP's verder te verbeteren en professionaliseren;
- De VVV's en TIP's gaan aan de slag met het (verder) professionaliseren van de fysieke locaties van de VVV's en TIP's;
- De gemeente gaat vanuit de regionale Vrijtijdsagenda aan de slag met het updaten van de TOP's in Berkelland in samenwerking met Stichting Achterhoek Toerisme en de TOP eigenaren;
- De vrijetijdssector van Berkelland gaat gezamenlijk werken aan een plan van aanpak voor het verbeteren van de online toeristisch-recreatieve informatievoorziening.

Toeristisch-recreatieve ontwikkelpotentie van de Berkel, kernen en bijbehorende buitengebieden beter benutten

- De vrijetijdssector gaat de toeristisch-recreatieve ontwikkelpotentie van de verschillende kernen en bijbehorende buitengebieden van Berkelland verder in kaart brengen en lokale productontwikkeling hier beter op afstemmen;
- De vrijetijdssector gaat de toeristisch-recreatieve ontwikkelpotentie van de Berkel nog beter benutten door onder andere in te zetten op productontwikkeling.

Zichtbaarheid van vrijetijdsaanbod Berkelland vergroten

- De vrijetijdssector van Berkelland gaat een plan van aanpak ontwikkelen om de zichtbaarheid van het Berkellandse toeristisch-recreatieve aanbod te verbeteren, zowel off- als online.

Overkoepelende acties

- De gemeente gaat de samenwerking met Stichting Achterhoek Toerisme continueren;
- De gemeente gaat de samenwerking met Achterhoekse gemeenten via de regionale Vrijtijdsagenda continueren;
- De vrijetijdssector gaat een laagdrempelig lokaal platform toerisme oprichten;
- De vrijetijdssector gaat de samenwerking met 'Bedrijvenkring Berkelland' verder ontwikkelen en optimaliseren;
- De vrijetijdssector gaat onder leiding van de gemeente aan de slag met het ontwikkelen van een plan van aanpak voor het verzamelen lokale data over de vrijetijdssector. Hierdoor kunnen ontwikkelingen in de vrijetijdssector beter worden gemonitord en aangestuurd waar nodig;
- De vrijetijdssector gaat onder leiding van de gemeente aan de slag met een plan van aanpak voor betere kennisdeling op lokaal niveau;
- De gemeente gaat, in overleg met verblijfsaccommodaties, de Verordening Toeristenbelasting (2018) actualiseren;
- De gemeente blijft lokale (cross-sectorale) projecten stimuleren en ondersteunen met kennis en/of middelen.

5.2 Uitvoeringsagenda Beleef het in Berkelland 2021 - 2024

Het idee achter de uitvoeringsagenda is tweeledig. Enerzijds wordt de vrijetijdssector van Berkelland verder ontwikkeld en naar een hoger niveau getild door de hierboven beschreven acties uit te voeren. Anderzijds wordt de positie van de vrijetijdssector versterkt door aandacht te besteden aan de cross-overs zoals beschreven in hoofdstuk 4. Hierdoor kan een bijdrage worden geleverd aan andere opgaven die spelen in Berkelland. Hierbij valt onder andere te denken aan het behouden en versterken van het waardevolle coulisselandschap, opgaven met betrekking tot vrijkomende agrarische bebouwing en food.

Financiering

In de visie is al uitgebreid stilgestaan bij wat de vrijetijdssector voor Berkelland betekent. Zo heeft Berkelland er een gevarieerd winkelaanbod, inkomsten en werkgelegenheid aan te danken. Maar de sector draagt ook bij aan de instandhouding van ons bijzondere landschap (ons 'groene' goud), zorgt ook voor 'reuring' in de dorpen en kernen en levert een belangrijke bijdrage aan de instandhouding van diverse voorzieningen. Berkelland kan groeien door de vrijetijdssector de komende jaren verder te laten ontwikkelen door hierin te investeren. Door juist nu te investeren in de vrijetijdssector kunnen we niet alleen de negatieve consequenties van covid-19 op (korte) termijn beperken, maar ook de positieve effecten van deze pandemie op de (lokale) economie ervaren. Want corona zorgt ook voor perspectief en kansen doordat Nederlandse vakantiegangers de Achterhoek -inclusief Berkelland- hebben herontdekt. De verwachting is dat dit 'corona-effect' ook op (middel)lange termijn een positieve impact heeft op de vrijetijdssector doordat bezoekers de komende jaren mogelijk vaker (terug)komen voor een lange of korte vakantie. Door juist nu te investeren in de vrijetijdssector van Berkelland worden de kansen optimaal benut terwijl de negatieve consequenties zoveel mogelijk worden beperkt. We gaan daarom gezamenlijk de vrijetijdssector inzetten als middel om Berkelland nog mooier te maken.

Zoals de uitdrukking 'voor niets gaat de zon op' al doet suggereren kost het tijd en geld om te investeren in de vrijetijdssector van Berkelland. Vanwege forse bezuinigingen bij de gemeente Berkelland is er

vanaf 2021 geen structureel budget meer beschikbaar voor toerisme en recreatie, met uitzondering van de jaarlijkse bijdragen aan Stichting Achterhoek Toerisme (inclusief routebureau) en de regionale Vrijetijdsagenda. Om toch te kunnen werken aan de speerpunten met bijbehorende acties en geld te hebben om lokale projecten op te starten en uit te rollen heeft de gemeenteraad van Berkelland eenmalig € 115.000,- beschikbaar gesteld voor de Uitvoeringsagenda 2021-2024.

Hieronder wordt inzichtelijk gemaakt hoe dit geld besteed gaat worden. De projecten zijn gebaseerd op de acties zoals beschreven in paragraaf 5.1. De kolom 'kosten 2021-2024' laat zien welke bedragen de gemeente reserveert voor de desbetreffende acties. Dat wil echter niet zeggen dat acties alleen maar gefinancierd worden door de gemeente.

Speerpunt Vitaliteit dagattracties en verblijfsaccommodaties

Actie	Verantwoordelijk	Betrokken	Kosten 2021-2024
Plan van aanpak beleidskaders verblijfsrecreatie	Gemeente Berkelland	Verblijfsaccommodaties	-
Uitkomsten vitaliteit dagrecreatie	Gemeente Berkelland	Dagrecreatie- en horecaondernemers	-
Opstellen museumvisie	Gemeente Berkelland	Musea, cultuur- en erfgoedsector	Zie uitvoeringsprogramma 'Verder met cultuur erfgoed 2021-2024'.

Speerpunt Toeristische informatievoorziening en gastheerschap verder professionaliseren

Actie	Verantwoordelijk	Betrokken	Kosten 2021-2024
Overlegstructuur gemeente – VVV's/TIP's	Gemeente Berkelland	VVV's en TIP's	-
Professionaliseren fysieke locaties VVV's en TIP's	VVV's en TIP's	-	€ 5.000 (cofinanciering)
Updaten TOP's	Eigenaren TOP's	Stichting Achterhoek Toerisme, gemeente Berkelland	Via Vrijetijdsagenda
Plan van aanpak online informatievoorziening	Vrijetijdssector Berkelland	Gemeente, ondernemers, VVV's, TIP's en Stichting Achterhoek Toerisme	€ 5.000

Doorontwikkelen toeristische infrastructuur

Actie	Verantwoordelijk	Betrokken	Kosten 2021-2024
Verbeteren bestaand fiets-, wandel-, mountainbike en ruiternetwerk en -routes	Gemeente Berkelland	Stichting Achterhoek Toerisme, VVV's, TIP's, ondernemers vrijetijdssector Berkelland	- (via bestaande budgetten onderhoud wegen en paden)
Open blijven staan voor toevoegen van nieuwe routes en ondersteunen van realisatie hiervan	Gemeente Berkelland	Achterhoek Toerisme, VVV's en TIP's, ondernemers vrijetijdssector Berkelland	€ 35.000 (cofinanciering)
Samenwerking met het routebureau van Stichting Achterhoek Toerisme voortzetten	Gemeente Berkelland	VVV's en TIP's	- (via bestaande budgetten onderhoud wegen en paden)
Onderzoeken onderbrengen bestaande routenetwerk bij routebureau	Gemeente Berkelland	Stichting Achterhoek Toerisme, VVV's, TIP's en andere stakeholders zoals bijv. lokale ruiterverenigingen	-

Speerpunt Toeristisch-recreatieve ontwikkelpotentie van Berkel, kernen en bijbehorende buitengebieden beter benutten

Actie	Verantwoordelijk	Betrokken	Kosten 2021-2024

Toeristische ontwikkelpotentie kernen en buitengebieden	Vrijetijdssector Berkelland	Gemeente, ondernemers, VVV's/TIP's, grondeigenaren.	€ 5.000
Toeristische ontwikkelpotentie Berkel	Vrijetijdssector Berkelland	Gemeente, Waterschap, ondernemers, VVV's/TIP's, grondeigenaren.	€ 15.000

Speerpunt Zichtbaarheid vergroten

Actie	Verantwoordelijk	Betrokken	Kosten 2021-2024
Plan van aanpak zichtbaarheid aanbod	Ondernemers, VVV's, TIP's en gemeente Berkelland	Stichting Achterhoek-Toerisme	€ 5.000

Overkoepelende acties

Actie	Verantwoordelijk	Betrokkenen	Kosten 2021-2024
Samenwerking Stichting-Achterhoek Toerisme continueren	Gemeente Berkelland	Stichting Achterhoek-Toerisme	Ca. € 304.000 (begrotingspostsubsidie, dus geen onderdeel incidentele bijdrage) * afhankelijk van inwoneraantal per 1-1-2022 en Achterhoek Index.
Samenwerking regionale-Vrijetijdsagenda continueren	Gemeente Berkelland	Stichting Achterhoek-Toerisme en andere Achterhoekse gemeenten	€ 140.000 (begrotingspostsubsidie, dus geen onderdeel incidentele bijdrage)
Samenwerking Bedrijvenkring Berkelland	Gemeente Berkelland	Bedrijvenkring Berkelland en ondernemers	-
Oprichten Lokaal platform toerisme	Gemeente Berkelland i.s.m. ondernemers en VVV's/TIP's in Berkelland	Ondernemers, VVV'sen TIP's	-
Plan van aanpak lokale data	Gemeente Berkelland	Ondernemers, VVV'sen TIP's	€ 10.000
Plan van aanpak lokale kennisdeling	Gemeente Berkelland	Ondernemers, VVV'sen TIP's	€ 5.000
Actualiseren Verordening Toeristenbelasting	Gemeente Berkelland	Ondernemers	-
Projectengeld (o.a. voor cross-overs)	Gemeente Berkelland i.s.m. vrijetijdssector	Ondernemers, VVV'sen TIP's	€ 30.000 (cofinanciering)

*Aldus vastgesteld in de raadsvergadering van 21-09-2021
de griffier,
de voorzitter,*

Bijlage I Waar komen we vandaan?

Regionaal

De afgelopen jaren hebben er op regionaal niveau diverse organisatorische wijzigingen plaatsgevonden die van invloed zijn op de vrijetijdssector van de Achterhoek. Zo is in 2014 besloten om het Recreatieschap Achterhoek Liemers te ontmantelen. De feitelijke opheffing is afgerond in 2020. Het recreatieschap is in 1996 ontstaan uit een fusie van bestaande recreatieschappen. Het recreatieschap heeft een belangrijke rol gespeeld in de recreatieve ontwikkeling van recreatieplassen in de Achterhoek, waaronder het Hambroekplas in Borculo. In de loop der jaren zijn er ook diverse voorzieningen aangelegd ten behoeve van routegebonden recreatie. Het beheer en de ontwikkeling van de recreatieplassen in de Achterhoek is ondertussen ondergebracht bij Leisurelands. De routegebonden buitenrecreatie bij het routebureau van Stichting Achterhoek Toerisme en het onderhoud van de fietspaden is bij de gemeenten terecht gekomen. Doordat nu niet meer één organisatie verantwoordelijk is, is het belangrijk dat zaken onderling goed worden afgestemd door de verschillende betrokken partijen.

Naar aanleiding van het faillissement van het Achterhoekse Bureau voor Toerisme in juli 2012, de VVV Achterhoek én de ontmanteling van het Recreatieschap Achterhoek Liemers hebben het Portefeuillehoudersoverleg Vrijtijdseconomie en het bedrijfsleven in de toeristische sector in 2012 de handen ineen geslagen om de vrijetijdssector verder te ontwikkelen tot een stevige drager binnen de economische sector in de Achterhoek.

Daarvoor is Stichting Achterhoek Toerisme in het leven geroepen. Stichting Achterhoek Toerisme is sinds haar oprichting in 2012 uitgegroeid tot een professionele destinatie marketing organisatie die zich naast marketing en promotie ook bezighoudt met kennisdeling, productontwikkeling, routebeheer en -onderhoud.

Lokaal

In 2005 heeft de gemeente Berkelland een startnotitie toerisme en recreatie geschreven. Deze bevatte een inventarisatie van het werkveld toerisme en recreatie, een beschrijving van de positie en de rol van de gemeente daarin en een scenario voor de toekomst. De startnotitie heeft het college en raad de mogelijkheid geboden na te denken over de eigen rol en het ambitieniveau. Bovendien zijn belangstellenden uitgenodigd om mee te denken en te praten.

Op basis van de startnotitie, en als gevolg van de intrekking 'Wet op de Openluchtrecreatie in 2008, heeft de gemeente Berkelland beleid gemaakt op toerisme en recreatie. Dit beleidsstuk, met de naam 'Beleef het in Berkelland', is in 2008 vastgesteld door de gemeenteraad. In dit beleidsstuk is de sector beschreven en zijn daarnaast beleidskaders benoemd voor het kamperen in Berkelland. In het stuk is de ambitie uitgesproken om een sociaal en levensvatbaar toerisme in Berkelland te bevorderen zonder aan de andere kant afbreuk te doen aan het landschap, de natuur, de eigen Achterhoekse cultuur en de lokale economie. Om dit te bereiken werd ingezet op samenwerking, innovatie, vertellen van het verhaal en de toeristische infrastructuur. Voor verblijfsrecreatie is de ambitie uitgesproken om de aantrekkingskracht van Berkelland te vergroten door een breed aanbod aan verblijfsaccommodaties waarbij er wordt gestreefd naar kwalitatief hoogwaardige, innoverende en gezonde recreatiebedrijven waar zoveel mogelijk gasten jaarrond veilig en vraaggericht in een gedifferentieerd kwaliteitsproduct kunnen recreëren.

Beleef het in Berkelland is de afgelopen jaren de leidraad geweest voor het handelen van het gemeentebestuur. Een actielijst was ook onderdeel van deze visie. De visie uit 2008 laat enerzijds zien wat Berkelland actief op gang wil brengen, waar beleid voor ontwikkeld moet worden en waar in samenwerking met de sector sturing op aan wordt gegeven. Ook is de visie richtinggevend. Door het afweging- en toetsingskader konden allerlei losse plannen, ideeën en oplossingen die niet de gewenste gevolgen hebben worden voorkomen.

De belangrijkste beleidsmatige onderwerpen uit de visie heeft de gemeente Berkelland doorvertaald naar de Structuurvisie 2025. In deze Structuurvisie is beschreven waar in de gemeente welk type toeristisch-recreatieve ontwikkelingen wel of niet wenselijk zijn.

Naast beleidsmatige ontwikkelingen, hebben er ook organisatorische ontwikkelingen plaatsgevonden. Zo zijn de vier voormalige VVV's van Borculo, Ruurlo, Eibergen en Neede in 2007 gefuseerd tot VVV Berkelland. Ook zijn er prestatieafspraken gemaakt met de VVV's. Eén van de prestaties die geleverd moest worden was het ontwikkelen en in de markt zetten van nieuwe arrangementen. De kerntaken van de VVV spitst zich toe op gastheerschap, productontwikkeling, informatievoorziening, informatieverstrekking en winkelfunctie. Het delen van informatie en kennis en ervaring is een kerntaak. VVV Berkelland was als franchiseorganisatie aangesloten bij de regionale VVV structuur. In 2012 is de gemeente Berkelland gestopt met het subsidiëren van de VVV Berkelland waardoor de VVV Berkelland is opgeheven. De vier vestigingen zijn afzonderlijk van elkaar verder gegaan als VVV Ruurlo, VVV Neede, TIP InEibergen en TIBorculo. Wel werken alle vestigingen samen met Stichting Achterhoek Toerisme.

De gemeente Berkelland heeft daarnaast besloten om vanuit Stichting Achterhoek Toerisme een regio-coördinator aan te stellen. Jarenlang heeft deze persoon ontwikkelingen in de vrijetijdssector aangejaagd, verbindingen tot stand gebracht en nieuwe kwalitatief hoogwaardige producten en arrangementen ontwikkelt. Vanwege gemeentelijke bezuinigingen is deze functie per 1 januari 2021 komen te vervallen.

Literatuurlijst

Bureau voor Ruimte & Vrije Tijd. (2019). *Vitaliteitsonderzoek Achterhoek*.

Gemeente Berkelland. (2008). *Beleef het in Berkelland*.

Gemeente Berkelland. (2010). *Structuurvisie Berkelland 2025*.

Leefstijlvinder. (2020). *Leefstijlvinder Vakantie en Vrije Tijd*. Geraadpleegd via <https://leefstijlvinder.nl/>

Moventem. (2019). *Rapportage Identiteit en Profiel. Gemeente Berkelland*.

Nederlands Bureau voor Toerisme en Congressen. (2019). *Perspectief 2030. Bestemming Nederland*.

Provincie Gelderland. (2018). *Beleef het in Gelderland*. Geraadpleegd via <http://magazine.gelderland.nl/koersnotitie-beleefhetingelderland#!/home>

Riefel, A. (2020). *Regionale Vrijetijdagenda 2020-2030*.

Vermeulen, T. (2019). *Tendrapport toerisme, recreatie en vrije tijd 2019*.

ZKA Leisure Consultants. (2020). *Monitor economische betekenis recreatie en toerisme Achterhoek*.